

Arany János 1817-1882

Élete: Nagyszalontán született. Idősek voltak a szülei. 9testvére volt ő volt 10-ik. Minden testvére meg halt csak ő maradt életben. Ezért érzékeny ember lesz. (visszahúzódó, félénk) Debrecenben tanul. Megszakítja a tanulmányait és vándorszínésznek megy. Hazatérve ápolja az apját. Meg házasodik felesége Ercsi Julianna. Két gyermekük születik a fia, Arany László, lánya: Arany Juliska. Barátja biztatja az írásra ennek hatására 1945-ben bead egy művet és megnyeri a pályázatot. Innentől kezdve híres költő lesz. Egy évvel később meg írja Toldit. Ennek hatására meg ismeri Petőfit. Petőfivel nagyon jó barátok lesznek. Szabadság harc alatt Nemzet Őr lesz. Szabadság Harc leverése után nehéz munkát talál. Nagykörösön tanár lett. Meghal, a lánya befordul és nem ír több mint 10 évig. 70-es években újra fontos irodalmi alak. Margitszigeten írt versek Őszikék kapcsos könyvben írta, azok az utolsó versei. 1982-ben meghal.

Balladái

Ballada: tragédia (dráma), dalban (vers), elbeszélve (próza), mind három mű nemek tulajdonságait egyesíti. Kevert műfaj. Gyakori a sejtetés, kihagyás, szaggatottság, villámlás technika (pillanatképeket mutat be, és ami közte eltűnik az olvasó gondolja el), sűrítés, késleltetés, **Balladai homály**.

Főmotívumok: Bűn – Bűnhődés

Csoportosításuk: 1, Téma szerint.

- Népies. Pl: Tengeri hántás, Vörös Rébék

- Történelmi Pl: A Walesi bádóg, Szondi két apródja

- Egyébtéma Pl: Hídavatás

2, Keletkezés szerint.

- Nagykörösi balladák, 50-es évekbe írt. Pl: Szondi két Apródja, V László.

- Őszikék, 70-es évektől haláláig. Pl: Hídavatás Tetemre hív

3, Szerkezet szerint.

- Egyszálú Pl: Walesi bádóg

- Többszálú Pl: Szondi két apródja.

- Körkörös Pl: Ágnes asszony, (kezdő motívum visszatér a végén)

Ágnes asszony

Szerkezete: körkörös visszatérő ballada. A Nagykörösi évekből származik.

Téma szerint: Népies

Tartalom: Első jelenetben mossza a véres lepedőt. Elviszik a börtönbe. A börtönben, a sötétben meg bolondul. A bíróság számalomból haza engedi. Egész életében mossza a lepedőt.

Bűn egy gyilkosság, Bűnhődés az örület és a lelki furdalás.

Szondi két apródja.

Szerkezete: Kétszálonfutó: 1, Török hívja az aprodokat hogy ünepeljenek. A végére kizökken a szerepéből az Török. Hangulatváltás és egyre türelmetlenebb.
2, A két apród idézi fel, az előzményeket és a csatát. Utolsó versszakban nem Vesznek tudomást a törökről és átkot mondanak

Téma szerint: Történelmi

Tartalom: Szondi, hadvezére volt Drégely várának. Ostromolták a törökök a várat, mindent felgyújtottak. Szondi a két apródját elküldte a szultán gyámsága alá.

Tetemre hívás

Szerkezete: Egy szálon futó

Téma szerint: Népies

Tartalom: Tetemre hívás ősi népi szokás, ha valakit megöltek gyanúsítottakat oda hívták a holtesthez. Akinél észrevesznek valamilyen jelet az volt a gyilkos.

Bűn: Játszott vele oda adta a tört

Bűnhődés: meg örült

Gyárfás Jenő: Tetemre hívás című festménye

Tengeri-Hántás

Szerkezete: Kétszálonfutó: 1, jelen; maga a munka
2, mese; Dalos Eszti és a Tuba Ferkó története

A szálak összeérnek, közben szúrások vannak, és a végén mindenki a mese hatása alá kerül.

Témaszerinti: Népies

Tartalom: Tengeri hántás közben mesét mond, Dalos Eszti és Tuba Ferkó, szerelméről szol. A fiú elhagyta a lányt. A lány terhes lesz és öngyíkos lesz. A fiúnak büntudata lesz és meghal.

Bűn: Tuba Ferkó elhagyta Esztit.

Bűnhődés: Lelkifurdalás, halál.

Vörös Rébék

Szerkezete: Visszatérő

Téma szerint: Népies (népi babona alapján)

ugy tartoták hogy léteznek boszorkányok, akik minden bajt hoznak az emberekre, nem lehet megölni őket, mert a lelkük átszáll egy varjúba.

Tartalom: Vörös Rébék egy boszorkány, házasságtörést okoz. Bosszúból a férj megöli, a lelke egy varjúba száll. Ő is bosszút áll, amikor a férjet felakasztják, kivázza a szemét.

Bűn: asszony megcsalja a férjét

Bűnhődés: Elküldte a férje, lelkifurdalás, egyedül marad.

Bűn: Dani bűne, gyilkosság, rablás

Bűnhődés: akasztás

Bűn: Rébék kerítő

Bűnhődés: Varjú lesz

Walesi Bárdok

Szerkezete: Egyszálú

Téma szerint: Történelmi ballada (történelmi eseményt dolgoz fel. És utal a jelenre 1850 évek)

Bűn: Edvárd megöleti a Walesi Bárdokat

Bűnhődés: Megörül

Híd-avatás

Szerkezete: Egyszálú Ballada

Téma szerint: Egyéb (Híd-avatás városi legenda, új hidat akkor avatnak igazából, ha az első ember leugrik róla)

Keletkezése: Őszikék

Tartalom: Régi meghalt öngyilkosok újra megjelennek egy hídon álló fiúnak. Aki a végén leugrik. Időben 1 óra. Éjfélkor kezdődik 1-ig tart.

Régi öngyilkosok: szerelme, öreg, milliomos, bolond,

Bűn: szerencsejáték

Bűnhődés: öngyilkosság halál.

Költészete

1850-től letört megtört komótos, meghal legjobb barátja Petőfi.
ifj: 33 évesen lelkileg ifjúság vége.

Leteszem a Lantot

Műfaj: Elégia, vagy ars poétika (Elégia: költő szomorúságának, fájdalmát, hiányérzetét mutatja. Ars poétika: költőnek a költészetről való hit vallása)

Szerkezete: Visszatérő

1 vsz: Jelen magány kiábrándultság

2-5 vsz: Múlt meg Petőfi emléke, lelkes reménykedő

6-7 vsz: jelen megszólítja a költészetet. 7 vsz visszatér az elejére

Versszakok végén az út kétszer ismétlődik. De a legvégén megváltozik „Oda vagy”

Kertben

Műfaj: Elégia

Kertészkedik, a szomszédban haláleset történik. Ezt ki akarja zárni senkit nem, érdekel „Közönyös a világ”

Társadalomkritika. Mindenki a maga bajával törődik. Az ember önző és közönyös.

Metaforák: Élet= táncterem, Ember = húsdara = hernyó, kertész= halál.

A lejtőn

Műfaj: Elégia

Lejtő az Arany élete. az élete egyre lejjebb tart ebből nincs visszaút. Végső elkeseredés nincs jövőképe reménytelenség, félelem.

Mindvégig

Műfaj: Ars poétika.

Leteszem a lantot ellentét verse. Soha nem szabad abba hagyni, van miről írni. Nincs remény nincs szerelem, de ő megbékélt a sorsával. Akkor is megmarad az írás. A lant képe jelenik meg az írás (metafora)

Írás neki: Öröm, szórakozás. Hivatás és Cél (akkor is, ha senki nem hallgatja)

Epilógus

Műfaj: Ars poétika

Jelentése: Végszó utószó egy történethez. Történet az ő élete ezt a verset úgy hívjuk létösszegző vers. Leírja az egész életét és értékeli, leírja a jelenét is, de nincs jövőképe.

Az élet=utazás (metafora)

Csak gyalog (szerény körülmények között él, mindenért magának kell megküzdenie)

-nincs benne irigység, - jutott neki jó is, - békeszerető, - meg nem valósult vágyak (szabadság harc, boldog családi élet) – nincs ereje bármit újra kezdeni.

Sejtelek

Műfaj: Ars poétika. Epigramma →eredetileg sír felíratott jelentett, tömör rövid általában 2 vagy 4 soros mű.

Formájában népies hangsujos verselésű 3 ütemes

Utolsó verse. Érti a halálát. Ő maga egy gabona, amit betakarít az isten (metafora). Vers végén jönnek, új költők, de az ő hatása megmarad.

Romantikus stílusa

Toldi

Műfaj: Elbeszélő költemény

Szerkezete: előhang + 12 ének

Téma: Történelmi

Stílus: romantikus (szereplő ábrázolása, népiesség, valós történelmi személy volt)

Cselekmény: Nagyfaluban kezdődik. Toldi nemes származású, de dolgozik a munkások között. Bátyja elnyomja. Lovag szeretne lenni. György hazatér és ki akarja semmizni, vitézei apródjai kigúnyolják. Mire egy malomkővel megöli az egyiket véletlenül. Ezután elmenekül. Bence az öregszolga segít neki. A nádasban farkasokkal verekszik. Elvisz a házba és György mellé leteszi őket, beszél az anyával és elindul Budára. Temetőben találkozik egy gyászoló asszonnyal, aki a két fiát siratja, akit meg ölt a Cseh vitéz. Meg esküszik, hogy bosszútál. Eközben György elmegy a királyhoz (Nagy Lajos). Toldi vagyonára tart igényt, a király annak agya a vagyont, aki megöli a Cseh vitézt. Toldi Bencével találkozik, aki hozz neki agy cipót, ami tele van arannyal. Ebből páncélt és fegyvert vesz. Csónakkal bemegy a szigetre ahol kezet fog a Cseh vitézzel. Az erejétől a vitéz megrémül és kegyelmért könyörög. Toldi meg kegyelmez, de a Duna vizéből látja, hogy a Cseh hátba akarja szúrni. Ekkor megöli. A király előtt felfedi kilétét. Király kegyelmet ad neki és visszaadja a vagyonát és felveszi katonának. Szereplők: Toldi a főhős, erős, igazságos, hirtelen haragú, bátor, becsületes, nemes, romantikus szereplő, mert egyoldalúan van jellemezve.

György: bátya alattomos, gyáva kapzsi

Lajos Király: Jó király, igazságos, első lovag király,

Bence: hűséges

Hej, szín időben: Nagyfalú, Nádas, Temető, Buda, Sziget, Királyi udvar

Idő: Kb 7 nap eseményt mesél el.

Toldi szerelme

Toldi kalandjai, csatái a király seregében. Tragikus végű szerelmének története. Meghal a lánya akit szeretett. Lányának a halálát írja bele.

Toldi estéje

Toldi öreg. Bence van vele. (első részben a Bencének a fia) Toldi ássa a saját sírját, mert nem kell senkinek, mellőzik az udvarból. Idegen ellenség van Toldiban + régi hagyományok tisztelete. Magányos alak. Mikor jön a hírnök. Lekel győzni az Olasz vitézt. Elmegy az udvarhoz. Megérkezik, kinevetik. Legyőzi az Olaszt és azonnal elvonul sértődötten. Király utána küld, diadallal vonul a várba, hogy találkozzon a királlyal. Gúnyolódnak rajta közéjük csap 3 újoncot megöl. Zaklatottan haza indul, a Budai szállásra ott várja Bence. Ágyba fekteti, jönnek, a király emberei el akarják kapni. Halálán van. Király elmegy Toldihoz. Toldi meghal. Nagy gyászmenet kíséri haza a megásott sírjába.